

یک بُغض و هزاران مُشت

www.ketab.ir

خاطرات مردمی از
ایام شهادت حاج قاسم سلیمانی

تحقیق:
جمعی از محققان تاریخ شفاهی دفتر مطالعات
جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی

نگارش:
علیرضا اشرفی نسب

سرشناسه: اشرفی نسب، علیرضا، ۱۳۶۵ -
 عنوان و نام پدیدآور: یک بخش و هزاران مشت؛ خاطرات مردمی ایام شهادت حاج قاسم
 سلیمانی / تحقیق جمعی از محققان تاریخ شفاهی دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی؛
 نگارش: علیرضا اشرفی نسب.
 مشخصات نشر: تهران، راهیار، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص.
 فروست: تاریخ شفاهی جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی، آیین های انقلاب اسلامی، ۶.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۲۹-۵۹-۰
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 موضوع: سلیمانی، قاسم، ۱۳۳۵-۱۳۹۸.
 موضوع: Soleimani, Qasem, 1956 - 2020
 موضوع: سلیمانی، قاسم، ۱۳۳۵-۱۳۹۸... رحلت، تشییع و تدفین
 موضوع: Soleimani, Qasem -- Death and burial
 موضوع: سلیمانی، قاسم، ۱۳۳۵-۱۳۹۸... خاطرات
 موضوع: Soleimani, Qasem -- Diaries
 شناسه افزوده: دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی. واحد تاریخ شفاهی
 رده بندی کنگره: DSR ۱۶۶۸
 رده بندی دیویی: ۹۵۵ / ۰۸۴۴۰۹۲
 شماره کتاب شناسی ملی: ۸۸۷۷۲۰۵

آرشیو دیجیتال کتابخانه

نگارش و هزاران مشت؛
 علیرضا اشرفی نسب، تحقیق جمعی از محققان تاریخ شفاهی دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی
 ●● تحقیق: جمعی از محققان، تاریخ شفاهی دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی
 ●● نگارش: علیرضا اشرفی نسب
 ●● ویراستار: معین پایدار
 ●● طراح جلد: حامد امامی
 ●● جلدباز: ابراهیم وکیلی گندمانی
 ●● مدیر تولید: محمد جواد صادقی
 ●● امور فنی چاپ: امیرحسین کریمی
 ●● شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۶۲۹ - ۵۹ - ۰
 ●● ناشر: راهیار
 ●● شمارگان: ۱۲۰۰ نسخه
 ●● چاپ اول: ۱۴۰۱
 ●● قیمت: ۳۰,۰۰۰ تومان

دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی:

تهران، بلوار کشاورز، خیابان ۱۶ آذر، پلاک ۶۰، حسینیة هنر
 مشهد، خیابان مدرس، کوچه مدرس ۴، پلاک ۱۰، حسینیة هنر
 قم، خیابان معلم، بین معلم ۱۲ و میدان روح الله، پلاک ۱۳۱
 سبزوار، خیابان بیلق، بیلق ۱۸، انتهای بن بست فقهانی، پلاک ۳۰
 تلفن: ۰۲۱۳۲۷۹۵۴۵۴
 تلفن: ۰۹۳۳۸۶۷۹۵۷۲
 تلفن: ۰۲۵۲۷۲۴۴۹۰
 تلفن: ۰۵۱۴۴۲۳۳۹۹
 @Raheyarpub
 www.AmmarYar.ir
 www.RaheYarPub.ir
 www.VaKetab.ir

برخی مراکز پخش:

باتوق کتاب: ۰۲۵۳۱۰۷۷
 کتاب فردا: ۰۲۵۳۷۷۴۶۹۹۳
 پخش کتاب رسان: ۰۵۱۳۷۲۳۳۳۲۲
 پخش کتاب پردازان: ۰۵۱۳۲۳۳۳۹۱۰
 باتوق کتاب آسمان: ۰۳۱۳۲۲۹۰۱۱۷
 شهید کاظمی: ۰۲۵۳۷۸۴۰۸۴۴
 به نشر: ۰۲۱۸۸۹۶۰۴۶۶
 پخش فدک: ۰۹۱۳۷۵۰۶۱۹۱
 کتاب طرّفه: ۰۹۳۳۵۰۲۴۴۴۱۶
 کتابستان معرفت: ۰۲۱۳۳۳۵۰۰۷۲

www.BookRoom.ir

www.ManVaKetab.ir

www.ketab.ir

فهرست

۷.....	پیشگفتار ناشر
۱۳.....	مقدمه
۱۹.....	خاطرات

پیشگفتار ناشر

■ حاشیه‌ها؛ منجی متن

نقل است روزی که در بازار برده فروش‌ها یوسف (ع) را می‌فروختند، پیرزنی با دوک نخی در صف خریداران ایشان ایستاده بود؛ اما دوک نخ او کجا و خریدن یوسف (ع) کجا... این نقل و حکایت معلوم نیست واقعی است یا نه؛ اما یکی از معدود روایت‌های مردمی و «حاشیه»‌ای از قصه حضرت یوسف (ع) است که زیبایی و تأثیر جمال یوسف بر مردم شهر را به خوبی به تصویر می‌کشد.

از دفاع مقدس ماجرای تخم مرغ اهدایی از روستایی دورافتاده یا کمک دختر بچه‌ای مستضعف را که توان خرید کمپوت نداشت و قوطی کمپوتی را برای رزمنده‌ها فرستاد تا به جای لیوان استفاده کنند، شنیده‌ایم. این خاطره‌ها و صدها خاطره و روایت دیگر، حاشیه‌ای بر متن جنگ‌اند؛ منجیانی که تصویر ذهنی ما را از مردم و جامعه و جنگ کامل کرده و تمایز هویتی جامعه ما را با دیگر ملت‌ها آشکار می‌کند.

در پیاده روی اربعین، اباعبدالله (ع)، متن بلامنازع است و به عدد زوار و خدام و موکب‌ها، حاشیه‌هایی هستند متکثر و هر روایت حاشیه‌ای، جان مستمع و خواننده را جلایی می‌دهد منحصر به فرد. قصه آن که هیچ نداشت برای پذیرایی زوار را شنیده‌اید؛ همو که

آخر الامر سایه اش شد خدمتی به زائر خسته. با شنیدن این دست روایت هاست که عشق و ارادت در مکتب شیعه را می توان از دیگر دوست داشتن ها تمایز بخشید.

از این اتفاقات در تاریخ اسلام بسیار افتاده و خواهد افتاد؛ اما تعداد معدودی در حافظه ها مانده و به تاریخ و هویت ما رنگ و طعمی ویژه بخشیده است و صد حیف که بیشتر رخدادهایی از این دست، مستند و مکتوب نشده اند و از دست رفته اند.

این روایت ها حاشیه های متن اند؛ حاشیه هایی نه مهم تر از متن که منجی متن. این حاشیه ها هریک تکه ای از بافت هویت ما را شکل می دهند و بدون این ها هویت ما الکن و علیل است.

■ تیپ، حاشیه، شخصیت

اینکه چهل سال پس از انقلاب اسلامی، نسل حاضر، انقلاب و امام خمینی رحمته الله علیه را نه پدیده ای جهانی و تاریخی که پدیده ای سیاسی و مقطعی می داند، به علت روایت نشدن حاشیه هاست.

جالب اینکه در همین افغانستان، پیش از انقلاب، به جرم داشتن عکس امام، خانه و کاشانه صاحب عکس را آتش زده اند یا برخی دوستداران امام خمینی رحمته الله علیه در غم فراقش جان داده اند و هزاران ماجرای دیگر که در بزرگ ترین تشییع جنازه تاریخ رخ داد و از آن ماجراها هرگز چیزی در تاریخ ثبت نشد تا روزی به تصویر درآید.... ماجرای ارادت قلبی مردم به امام در روزهای پس از ارتحال ایشان قطعاً تصویر دیگری از امام و انقلاب را به نمایش می گذارد و واقعیت جامعه و امت را از دام سیاسی شدن یا نخبگانی بودن نجات می دهد. تیپ شدن، نتیجه محتوم بی توجهی به حاشیه هاست. جزئیات که گفته نشود، برجستگی ها و تمایزها از بین می روند. شخصیت ها تیپ

می‌شوند و در نهایت، تاریخ انقلاب و جنگ و مقاومت «مردمی» ایران در این چهل ساله را از پشتوانهٔ مردمی تهی می‌کند. با حذف مردم از فرهنگ و هویت و تاریخ، جامعهٔ انقلابی به طبقهٔ سیاسی منحصر می‌شود و رنگین‌کمان هویتی انقلاب به نقوش سیاه‌وسفید تبدیل می‌شوند. روایت مردم و حرکت‌های مردمی، یگانه راه نجات این رنگین‌کمان است. شاید از این روست که امام خمینی رحمه‌الله در تاریخ‌نگاری انقلاب تأکید می‌کردند: «باید پایه‌های تاریخ انقلاب اسلامی ما چون خود انقلاب بر دوش پابرهنگان مغضوب قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها باشد.»

■ کهکشان راه سلیمانی

رنگین‌کمان هویت انقلاب اسلامی در آخرین سال‌های دههٔ نود، کهکشانی پُررنگ و نور کم داشت و آن مجموعه باشکوه و پرجمعیت پیکر سردار سلیمانی در چند شهر ایران و عراق بود. دربارهٔ شخص حاج قاسم و ابومهدی و یاران شهیدشان گفته‌اند و از این پس هم بسیار خواهند گفت؛ اما حاشیه‌هایی در متن شهادت سردار و یارانش وجود دارد که مانند حاشیه‌های تاریخ اسلام، دفاع مقدس، پیاده‌روی اربعین و... خواندنی و پُرثمر و هویت‌بخش‌اند؛ روایت‌هایی که هریک، ذره‌نوری در کهکشان راه سلیمانی‌اند و قطعاً می‌توانند در بسترهای هنر و اندیشه و رسانه، محصولات و آثار تازه‌ای خلق کنند.

■ هنر، اندیشه، رسانه و مسئلهٔ جنگ روایت‌ها

هدف از بیان روایت درست متن و حاشیه و تلاش برای ازبین‌رفتن شخصیت‌ها، پاسداری از هویت و نهضت انقلاب در «جنگ روایت‌ها» است که نه تنها رسانه، بلکه اندیشه و هنر نیز میدان آن است.

هنر

روایت هنری و دراماتیک از انقلاب اسلامی به روایتی دقیق از قهرمان‌های نهضت انقلاب نیاز دارد. روایت قهرمان‌های نهضت نه تنها بدون روایت ملت قهرمان شدنی نیست؛ بلکه ظلم به قهرمان و ملت است. قاسم سلیمانی قطعاً ویژگی‌های قهرمان مدرن را دارد: شجاعت، دلیری، خستگی‌ناپذیری، ایمان به هدف و...؛ اما آنچه قهرمان مدرن ندارد و حاج قاسم مستغنی از آن است، ارتباط عمیق و دوسویه با مردم و جامعه است. چه اینکه فرهنگ مدرن بر فرد بناست و فرهنگ انقلابی تکیه به جامعه دارد. روایت فردی حاج قاسم بدون توجه به درهم‌تنیدگی اجتماعی‌اش، ظلم به او و آرمان‌هاست. ماجرا جایی جالب می‌شود که روشن‌فکران غرب‌زده این را دریافته‌اند و در تحریف شخصیت انقلاب تا جایی که ممکن است، منکر ارتباط مردمی و اجتماعی‌اش می‌شوند. این‌ها که ابتدا در برابر روایت انقلاب و قهرمانی‌هایش سکوت کرده بودند، حالا از روایت این پدیده‌ها منصرف‌نیستند؛ بلکه روایتی فردی و محصور در خود به دست می‌دهند.

اندیشه

ماجرای تشیع باشکوه و بی‌نظیر حاج قاسم زمانی اهمیت دوچندان می‌یابد که این پدیده رهیافتی برای تحلیل‌های جامعه‌شناختی و مردم‌شناختی در دههٔ چهارم انقلاب باشد. با این وصف، تأثیر بر علوم انسانی در ایران و شکستن تحلیل‌های پوسیدهٔ غرب‌زده از جامعهٔ ایرانی یکی از مهم‌ترین دستاوردهای روایت عزاداری حاج قاسم است. این موضوع زمانی مهم‌تر می‌شود که بدانیم جریان اندیشه‌ای در ایران در برابر پدیده‌های

بسیار کوچک تر و بی رمق تر، واکنش های متعدد نظری می دهند؛ اما درباره پدیده شگفت انگیز تشیع حاج قاسم سکوت می کنند.

رسانه

جمع آوری و انتشار خاطره ها و لحظه های خبر شهادت، عزاداری، راهپیمایی، تشیع و... از کارهای رسانه ای است که هم به آثار هنری و اندیشه ای مدد می رساند و هم خود سندی معتبر است برای نسل های بعد. البته این نوع خاطره نگاری غالباً در میان مجموعه های تاریخ نگاری مهجور و پیش پا افتاده است و به همین دلیل، اهمیت جمع آوری روایت های مردمی دوچندان می شود.

شاید بتوان گفت در نهان تشیع های عاشقانه شهدا و امام شهدا معنی دیگری نهفته است؛ اگر تشیع حاج قاسم پرشکوه است و حضور مردم شگفتی ساز، برای جبران تشیع و بدرقه های غریبانه بدن های مبارک ائمه علیهم السلام و شیعیان در طول تاریخ اسلام است. ما اگر گرد سلیمانی سینه می زنیم، برای ارادتش به سیدالشهدا علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام است؛ همان هایی که غریبانه و مظلومانه بدرقه شدند. شاید اگر قصه های این تشیع عظیم، مثل داستان پیرزن و دوک نخ و سودای یوسف، روایت شود، جلال و جمال شخصیت شهدا را زیباتر و درست تر نمایش دهد. ان شاء الله.

واحد تاریخ شفاهی

دفتر مطالعات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی